

ТРУДОВЕ ПРАВО; ПРАВО СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

УДК 355.1:364.4

DOI <https://doi.org/10.32782/TNU-2707-0581/2026.3/11>

Волинець В. В.

<https://orcid.org/0000-0003-0506-1227>

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ АДАПТАЦІЇ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ПІСЛЯ ЗВІЛЬНЕННЯ ЗІ СЛУЖБИ: ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ

У статті досліджено теоретико-правові засади соціальної адаптації військовослужбовців після звільнення з військової служби як важливого елементу системи соціального захисту. Актуальність теми зумовлена зростанням кількості осіб, які завершують військову службу в умовах збройної агресії проти України, а також необхідністю формування належного правового механізму їх повернення до цивільного життя. Обґрунтовано, що звільнення з військової служби не усуває соціальних ризиків, пов'язаних із її проходженням, а навпаки – часто актуалізує потребу особи у медичній, психологічній, професійній, матеріальній, інформаційній та соціально-побутовій підтримці.

У статті проаналізовано наукові підходи до розуміння соціальної адаптації військовослужбовців, зокрема як процесу пристосування особи до вимог нового соціального середовища, відновлення соціальних зв'язків, інтеграції у цивільне життя та формування здатності до повноцінного функціонування у суспільстві.

Особливу увагу приділено аналізу соціальної адаптації як базової соціальної послуги. Встановлено, що її зміст охоплює допомогу в аналізі життєвої ситуації, визначенні шляхів розв'язання проблем, наданні психологічної підтримки, сприянні отриманню психіатричної допомоги, відновленні родинних і суспільних зв'язків, розвитку соціальних і комунікативних навичок, а також інформуванні з питань соціального захисту. Наголошено, що соціальна адаптація має подвійну правову природу: з одного боку, вона є широким соціально-правовим процесом повернення особи до цивільного життя після проходження військової служби, а з іншого – конкретною соціальною послугою, зміст якої визначається індивідуальними потребами військовослужбовця, ветерана війни або членів його сім'ї. Також виокремлено основні ознаки соціальної адаптації військовослужбовців після звільнення зі служби як соціальної послуги: комплексний, індивідуалізований, профілактичний, відновлювальний, сімейно орієнтований, міждисциплінарний та нормативно визначений характер. Зроблено висновок, що соціальна адаптація є не допоміжним, а самостійним і значущим елементом соціально-забезпечувального механізму, спрямованим на забезпечення повноцінного повернення військовослужбовців до цивільного життя, збереження їх соціальної активності, професійної реалізації та належного рівня соціальної захищеності.

Ключові слова: соціальна адаптація, військовослужбовці, звільнення з військової служби, соціальна послуга, соціальний захист, ветерани війни, професійна адаптація, психологічна підтримка.

Постановка проблеми. В умовах повномасштабного вторгнення росії в Україну істотно зросла чисельність військовослужбовців, що, у свою чергу, актуалізувало питання їх подальшої соці-

альної реадaptaції після звільнення з військової служби. У сучасний період, який характеризується посиленням збройних конфліктів і безпечних викликів у глобальному масштабі, проблема

повернення військовослужбовців до цивільного життя набуває особливої соціальної, правової та гуманітарної значущості. Соціальна адаптація військовослужбовців не може розглядатися виключно як елемент державної ветеранської політики; вона водночас є важливим напрямом правового регулювання, спрямованого на створення належних умов для інтеграції ветеранів у суспільство, забезпечення їх соціальної безпеки, реалізації трудових, освітніх, медичних, психологічних та інших прав після завершення військової служби.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика соціального захисту військовослужбовців, ветеранів війни та членів їхніх сімей неодноразово ставала предметом наукового аналізу у працях представників науки права соціального забезпечення, трудового права, адміністративного права, психології та соціальної роботи. Окремим аспектам правового статусу військовослужбовців, соціальних гарантій, пенсійного забезпечення, реабілітації та професійної інтеграції приділяли увагу Н.Б. Болотіна, С.Я. Вавженчук, О.О. Гаврилова, М.І. Іншин, Л.Ю. Малюга, Н.О. Мельничук, О.В. Москаленко, Д.І. Сіроха, Г.І. Чанишева, Н.М. Хуторян, В.І. Щербина та інші науковці. Соціально-психологічні аспекти адаптації військовослужбовців до цивільного життя досліджувалися у працях А. М. Яцишиної, К.М. Куркової, Л.І. Луценко-Миськів, С.О. Мартиненка, О.В. Мельничук та інших авторів. Водночас, попри наявність значної кількості наукових праць, питання правового регулювання соціальної адаптації військовослужбовців після звільнення з військової служби залишається недостатньо дослідженим.

Постановка завдання. Тому метою цієї статті є комплексний аналіз правового регулювання соціальної адаптації військовослужбовців після звільнення з військової служби, визначення її правової природи як базової соціальної послуги, з'ясування основних ознак, змісту та напрямів реалізації.

Виклад основного матеріалу дослідження. У сучасних умовах існує потреба в більш цілісному підході до соціального захисту військовослужбовців, який би включав не лише матеріальну підтримку особи після звільнення зі служби, а й заходи, спрямовані на забезпечення її реінтеграції у цивільне середовище. Йдеться про належний доступ до широкого кола послуг, зокрема реабілітаційних послуг, професійного навчання, можливостей працевлаштування, безпечного та

доступного житла, а також про створення умов для активної участі колишніх військовослужбовців у суспільному житті. Слід також зазначити, що важливим елементом їх соціалізації після звільнення з військової служби є адаптація, яка має комплексний характер. Соціальна адаптація військовослужбовців охоплює правові, організаційні, фінансові, медичні, психологічні та соціальні аспекти, які повинні діяти системно та взаємоузгоджено.

На початку дослідження соціальної адаптації військовослужбовців після звільнення зі служби необхідно передусім звернутися до теоретичних напрацювань учених щодо розуміння змісту цієї категорії. Так, наприклад, А.М. Яцишина зауважує, що: «якщо говорити про соціальну адаптацію, то мається на увазі процес пристосування особистості до вимог соціального середовища, в тому числі інтеграція в соціальні групи, формування системи взаємовідносин відповідно до вимог соціального середовища, а також сприйняття цінностей і стандартів соціального середовища [1]. Щодо визначення поняття соціальна адаптація військовослужбовців, важливою є думка К.М. Куркової та Л.І. Луценко-Миськів, які визначають її як: «процес комплексної підтримки військових, що включає психологічну реабілітацію, соціально-економічну допомогу та інтеграцію у цивільне життя з метою забезпечення їхнього повноцінного функціонування у суспільстві» [2, с. 312]. У свою чергу, С.О. Мартиненко визначає соціальну адаптацію (пристосування) як: «організоване соціальне «повернення» військовослужбовців у звичайні умови життєдіяльності після виконання спеціальних, складних завдань військової діяльності, що супроводжується травматизацією їхньої психіки. Метою такої діяльності є досягнення плавного, безкризового, нетравмуючого «повернення» учасників екстремальної діяльності в систему повсякденних зв'язків і відносин, відновлення та зміцнення їхнього особистісного та соціального статусу» [3, с. 66]. Соціально-психологічна адаптація військовослужбовців у післявоєнний період становить багатовимірний процес повернення до цивільного життя, який охоплює відновлення фізичного і психічного здоров'я, надання економічної та юридичної підтримки, сприяння професійній зайнятості, а також створення умов для повноцінного включення особи в суспільне середовище [4, с. 161].

Таким чином, аналізуючи вищезазначені твердження розуміння сутності та змісту поняття соці-

альна адаптація військовослужбовців, після звільнення зі служби пропонуємо її розуміти як процес пристосування особи, яка завершила військову службу, до умов цивільного життя, який є всебічним, юридично забезпеченим та організованим, під час якого військовослужбовець, що повертається, відновлює фізично та психічно свої соціальні та сімейні зв'язки, здатність до професійної діяльності, економічної незалежності, юридичної свідомості та активної участі в житті суспільства.

Право на соціальну адаптацію військовослужбовця передбачено Законом України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей» від 20.12.1991 № 2011-ХІІ [5]. Також у цьому Законі № 2011-ХІІ визначено обов'язок держави щодо забезпечення соціальної адаптації військовослужбовців, де зазначено, що: «Держава забезпечує соціальну та професійну адаптацію військовослужбовців, які звільняються у зв'язку із скороченням штатів або проведенням організаційних заходів, за станом здоров'я, а також військовослужбовців строкової військової служби, які до призову на строкову військову службу не були працевлаштовані, в разі відповідного звернення зазначених осіб. У разі необхідності соціальну та професійну адаптацію проходять також члени сімей військовослужбовців за їх зверненням» [5].

Також важливими нормативно-правовими актами, які регулюють питання соціальної адаптації військовослужбовців після звільнення їх з військової служби, є постанови Кабінету Міністрів України: «Про затвердження Порядку та умов забезпечення соціальної та професійної адаптації осіб, які звільняються або звільнені з військової служби, з числа ветеранів війни, осіб, які мають особливі заслуги перед Батьківщиною, членів сімей таких осіб, членів сімей загиблих (померлих) ветеранів війни, членів сімей загиблих (померлих) Захисників та Захисниць України» від 21.06.2017 р. № 432 [6] та «Деякі питання ментальної, спортивної, фізичної, психологічної реабілітації та професійної адаптації ветеранів війни, членів їх сімей та деяких інших категорій осіб» від 18.03.2024 р. № 307 [7].

Водночас зазначені постанови Кабінету Міністрів України визначають переважно процедурні та організаційні механізми реалізації відповідних заходів, тоді як стратегічні напрями державної політики у сфері повернення військовослужбовців до цивільного життя конкретизуються в актах програмно-стратегічного характеру, до яких можемо віднести: розпорядження Кабінету Міні-

стрів України: «Про схвалення Стратегії ветеранської політики на період до 2030 року та затвердження операційного плану заходів з її реалізації у 2024–2027 роках» від 29.11.2024 р. № 1209-р [8] та «Про схвалення Стратегії формування системи повернення з військової служби до цивільного життя на період до 2033 року та затвердження операційного плану заходів з її реалізації у 2025–2027 роках» від 31.12.2024 р. № 1350-р [9]. У відповідних документах визначено основні цілі, які поставлені перед державою у підтримці військовослужбовців, після звільнення з військової служби, та забезпечення проведення всіх необхідних заходів щодо пристосування та повернення таких осіб після воєнного досвіду до цивільного життя.

Наприклад, у Стратегії формування системи повернення з військової служби до цивільного життя на період до 2033 року [9] передбачається, що однією з державних гарантій, які передбачені для військовослужбовців, звільнених з військової служби є саме право на соціальну та професійну адаптацію за рахунок державного бюджету. Йдеться вже не лише про надання окремих пільг, виплат чи компенсацій, а про формування цілісної системи підтримки, спрямованої на повернення військовослужбовця до активного цивільного життя, професійної самореалізації та соціальної інтеграції.

Так у Стратегії від 31.12.2024 р. № 1350-р однією з визначених цілей є: забезпечення функціонування системи повернення військовослужбовців до цивільного життя, виконання якої має бути забезпечено запровадження одним з таких заходів, а саме: проведення моніторингу та оцінки потреб учасників системи повернення у психологічній допомозі, медичному забезпеченні, професійній та соціальній адаптації, розвитку спорту ветеранів війни, наданні соціальних послуг; сприяння формуванню мережі надавачів послуг у сфері психологічної допомоги для учасників системи повернення [9]; та інші.

Слід зауважити, що соціальна адаптація військовослужбовців відноситься до видів базових соціальних послуг. Це передбачено п. 3 ч. 6 ст. 16 Закону України «Про соціальні послуги» від 17.01.2019 № 2671-VIII [10]. Так, наприклад, у Наказі Міністерства соціальної політики України від 11.04.2024 р. № 175-Н «Про затвердження Державного стандарту соціальної послуги соціальної адаптації ветеранів війни та членів їхніх сімей та внесення зміни до Класифікатора соціальних послуг»: «під соціальною послугою соці-

альної адаптації ветеранів війни та членів їхніх сімей запропоновано розуміти комплекс заходів, спрямованих на забезпечення соціальної профілактики та соціальної підтримки, збереження та відновлення соціальних і сімейних зв'язків ветеранів війни та членів їхніх сімей, запобігання потраплянню в складні життєві обставини сімей ветеранів війни, пристосування до змінених умов соціального середовища, спрямованих для усунення / пристосування обмежень життєдіяльності для підтримки соціальної незалежності, збереження та продовження їхньої соціальної активності, забезпечення можливостей для подальшого планування особистого життя та професійного розвитку, що складається із двох етапів, перший етап надається в рекреаційному закладі, другий етап – індивідуальна соціальна адаптація, яка надається за задекларованим / зареєстрованим місцем проживання (перебування) ветеранів війни та членів їхніх сімей (далі – індивідуальна соціальна адаптація) та здійснюються впродовж визначеного строку» [11].

У Розпорядженні Кабінету Міністрів України від 18.12.2013 № 1068-р «Про схвалення Концепції Державної цільової програми соціальної і професійної адаптації військовослужбовців, які підлягають звільненню, та осіб, звільнених з військової служби, на період до 2017 року» під адаптацією військовослужбовців та членів їх сімей розуміється: «соціальний процес їх активного пристосування до нових соціальних умов проживання в цивільному середовищі з ринковою системою відносин, який передбачає освоєння норм і правил такого середовища, оволодіння професією, спеціальністю, реалізацію прав, у тому числі на працю, формування нових правил поведінки і самоусвідомлення, що забезпечує комфортний перехід до нових умов життя» [12]. Також у Постанові Кабінету Міністрів України 21.06.2017 р. № 432 «Про затвердження Порядку та умов забезпечення соціальної та професійної адаптації осіб, які звільняються або звільнені з військової служби, з числа ветеранів війни, осіб, які мають особливі заслуги перед Батьківщиною, членів сімей таких осіб, членів сімей загиблих (померлих) ветеранів війни, членів сімей загиблих (померлих) Захисників та Захисниць України» [6] соціальна адаптація визначається як базова соціальна послуга відповідно до Закону України «Про соціальні послуги», що включає в себе: а) допомогу в аналізі життєвої ситуації, визначення основних методів розв'язання проблем і перенаправлення (за потреби) до відповідних фахівців з метою їх

розв'язання (за задекларованим/зареєстрованим місцем проживання (перебування); б) надання психологічної допомоги, проведення корекції психологічного стану та поведінки в повсякденному житті; в) сприяння отриманню психіатричної допомоги; г) допомогу в зміцненні/відновленні родинних і суспільних зв'язків, у тому числі шляхом сімейного консультування; д) створення умов для формування та розвитку соціальних і комунікаційних навичок; е) надання інформації з питань соціального захисту; є) проведення групових сімейних психологічних тренінгів з питань, що стосуються персональних та сімейних цінностей, підтримки власних ресурсів в поточних умовах та підтримки один одного [6]. Схожий перелік заходів, які становлять зміст соціальної адаптації військовослужбовців, які звільнилися з військової служби міститься й у Наказі Міністерства соціальної політики України від 11.04.2024 р. «Про затвердження Державного стандарту соціальної послуги соціальної адаптації ветеранів війни та членів їхніх сімей та внесення зміни до Класифікатора соціальних послуг» [11].

Отже, під соціальною адаптацією військовослужбовців після звільнення зі служби як соціальною послугою пропонуємо розуміти передбачений законодавством комплекс індивідуально орієнтованих заходів соціальної підтримки та надання визначених законодавством видів індивідуальних соціальних послуг, доступних ветеранам та іншим військовослужбовцям через державні установи. Метою такої адаптації є допомога цим особам у подоланні складних життєвих ситуацій після звільнення з військової служби або участі в бойових діях, відновленні сімейних і соціальних зв'язків, розвитку соціальних та комунікативних навичок, отриманні психологічної, інформаційної, юридичної й соціальної допомоги, а також повноцінній інтеграції у цивільне життя.

Таким чином, процес соціальної адаптації військовослужбовців складається з двох окремих, але взаємопов'язаних аспектів. По-перше, соціальна адаптація стосується загального процесу реінтеграції особи до цивільного життя після військової служби. По-друге, цей процес також можна визначити як специфічний вид соціального обслуговування, який має бути розроблений та впроваджений з урахуванням унікальних потреб особи, до яких слід віднести її сімейний стан, стан здоров'я, професійні можливості, ступінь соціальної інтеграції та потенційна можливість зіткнутися зі складними життєвими ситуаціями після повернення додому.

Саме розуміння соціальної адаптації як спеціального виду соціальної послуги дає змогу виокремити її характерні ознаки, які відображають зміст, мету, суб'єктну спрямованість та організаційно-правову природу цього процесу, до яких пропонуємо віднести такі: 1) *притаманний комплексний характер* (соціальна адаптація є складним процесом, який включає багато різних видів допомоги: психологічну, правову, соціальну, інформаційну, професійну, побутову); 2) *основна ціль такої соціальної адаптації полягає у поверненні до цивільного життя* (основна мета соціальної адаптації полягає в тому, щоб допомогти військовослужбовцю після звільнення з військової служби адаптуватися до нових умов життя, відновити соціальні зв'язки, створити щоденну взаємодію з оточуючими, створити можливості для працевлаштування та брати участь у громадській діяльності); 3) *має профілактичну спрямованість* (соціальна адаптація має бути спрямована на: запобігання існуючим проблемам та (або) допомогу у запобіганні потраплянню військовослужбовця та (або) його родини у складні життєві ситуації; на запобігання соціальній ізоляції, конфліктам у сім'ях, втраті професійної орієнтації та економічній нестабільності); 4) *притаманний індивідуальний характер* (соціальна адаптація визначається потребами людини, наприклад, станом здоров'я, психологічним станом, сімейною ситуацією, професійним досвідом, соціальною інтеграцією, наявністю роботи, житла та підтримки сім'ї. Тому соціальна адаптація не може бути однаковою для всіх військовослужбовців); 5) *наділена відновлювальною функцією* (соціальна адаптація допомагає особі відновити свій соціальний статус, здатність жити самостійно, досягати професійних успіхів та підтримувати сімейні та соціальні зв'язки); 6) *притаманний сімейно орієнтований характер* (тобто соціальна адаптація допомагає не лише військовослужбовцю, а всім членам його сім'ї адаптуватися до життя в суспільстві після звільнення його з військової служби, та повернення до цивільного життя, що у свою чергу, впливає на сімейні стосунки, сімейне спілкування); 7) *має міждисциплінарний характер* (надання цієї соціальної послуги потребує участі різних фахівців: соціальних працівників, психологів, юристів, медичних працівників, фахівців із зайнятості, представників органів соціального захисту, громадських і ветеранських організацій. Це свідчить, що соціальна адаптація є не вузько юридичною, а комплексною соціально-правовою категорією); 8) *є нормативно визначеною* (соці-

альна адаптація військовослужбовців як соціальна послуга має правову основу, оскільки віднесена до системи базових соціальних послуг і конкретизується через державні стандарти її надання).

Виокремлені ознаки соціальної адаптації військовослужбовців після звільнення зі служби узгоджуються з науковими підходами, у межах яких цей процес розглядається як складне, багатоаспектне та водночас практично орієнтоване явище, пов'язане як із психологічною стійкістю особи, так і з її подальшою інтеграцією у цивільне життя.

Безумовно слушною є думка Ю.В. Сотнікової та О.О. Клизуб, а саме: «Соціальна адаптація військовослужбовців є складним і багатоаспектним процесом, який виявляється у здатності особи пристосовуватися до напружених, стресових та небезпечних для життя і здоров'я умов службової діяльності. Вона охоплює не лише зовнішнє пристосування до особливих умов військової служби, а й формування психологічної стійкості, необхідної для подолання негативного впливу екстремальних обставин на психічний стан військовослужбовця. Від швидкості та ефективності такого адаптаційного процесу значною мірою залежить спроможність особового складу належно виконувати бойові завдання, а також загальна результативність протидії ворогу під час захисту Батьківщини» [13, с. 356]. У підсумку також слід погодитись з твердженням О.В. Мельничук, з приводу того, що: «Успішна інтеграція ветеранів у цивільне життя буде залежати від ефективної реалізації програм у таких ключових сферах як освіта, професійна перепідготовка, правова підтримка, психологічна допомога та соціально-економічна інтеграція. Лише спільними зусиллями уряду, громадського сектору та міжнародних партнерів можна підвищити ефективність цих програм, що дозволить ветеранам якісніше адаптуватися до умов мирного життя» [14, с. 583].

Висновки. На основі проведеного аналізу слід зазначити, що соціальна адаптація військовослужбовців після звільнення зі служби є комплексною системою правових, соціальних, психологічних, медичних, професійних та організаційних заходів, спрямованих на їх безпечне й поступове повернення до цивільного життя. Її значення полягає не лише у подоланні наслідків військової служби, а й у створенні умов для відновлення соціальних зв'язків, професійної самореалізації, сімейної стабільності та активної участі колишніх військовослужбовців у житті громади. Ефективність цього процесу залежить від індивідуа-

лізованого підходу до потреб особи та належної взаємодії державних органів, місцевого самоврядування, соціальних служб, медичних установ, служб зайнятості, освітніх закладів, громадських і ветеранських організацій. Тому подальший розвиток законодавства у цій сфері має бути спрямо-

ваний на формування скоординованої державної системи підтримки військовослужбовців після завершення служби, яка забезпечуватиме рівний доступ до соціальних послуг і створюватиме умови для їх повноцінної інтеграції у цивільне суспільство.

Список літератури:

1. Яцишина А.М. Соціальна адаптація військовослужбовців в умовах бойової діяльності: матер. між-нар. наук.-практич. конференції «Психологія життєвого простору особистості в сучасних умовах кризи, глобалізації та цифрової трансформації суспільного життя». (Одеса, 14–15 вересня 2023 р.). URL: <https://dspace.onua.edu.ua/server/api/core/bitstreams/5b4f97ab-a34d-45ff-a47a-d5308d52dfa8/content>
2. Куркової К.М., Луценко-Миськів Л.І. Соціальна адаптація військовослужбовців у післявоєнний період. *Право та державне управління*. 2024. № 1. С. 309–316. DOI <https://doi.org/10.32782/pdu.2024.1.43>
3. Мартиненко С.О. Соціальна адаптація учасників воєнних конфліктів як технологія попередження соціальної напруги. *ГАБІТУС*. 2020. Випуск 12. Том 1. С. 62–67. DOI <https://doi.org/10.32843/2663-5208.2020.12-1.10>
4. Спірна Т., Дуля А., Боброва О. Соціально-психологічна адаптація військовослужбовців у післявоєнний період. *Вічливість. Humanitas*. 2025. Вип. 1. С. 157–162. <https://doi.org/10.32782/humanitas/2025.1.21>
5. Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей: Закон України від 20.12.1991 № 2011-ХІІ. Відомості Верховної Ради України, 1992, № 15, ст. 190
6. Про затвердження Порядку та умов забезпечення соціальної та професійної адаптації осіб, які звільнюються або звільнені з військової служби, з числа ветеранів війни, осіб, які мають особливі заслуги перед Батьківщиною, членів сімей таких осіб, членів сімей загиблих (померлих) ветеранів війни, членів сімей загиблих (померлих) Захисників та Захисниць України: постанова Кабінету Міністрів України від 21.06.2017 № 432. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/432-2017-%D0%BF#Text>
7. Деякі питання ментальної, спортивної, фізичної, психологічної реабілітації та професійної адаптації ветеранів війни, членів їх сімей та деяких інших категорій осіб: постанова Кабінету Міністрів України від 18.03.2024 р. № 307. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/307-2024-%D0%BF#Text>
8. Про схвалення Стратегії ветеранської політики на період до 2030 року та затвердження операційного плану заходів з її реалізації у 2024–2027 роках: розпорядження Кабінету Міністрів України від 29.11.2024 р. № 1209-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1209-2024-%D1%80#Text>
9. Про схвалення Стратегії формування системи повернення з військової служби до цивільного життя на період до 2033 року та затвердження операційного плану заходів з її реалізації у 2025–2027 роках: розпорядження Кабінету Міністрів України від 31.12.2024 р. № 1350-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1350-2024-%D1%80#Text>
10. Про соціальні послуги: Закон України від 17.01.2019 № 2671-VIII. Відомості Верховної Ради, 2019, № 18, ст. 73. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2671-19#Text>
11. Про затвердження Державного стандарту соціальної послуги соціальної адаптації ветеранів війни та членів їхніх сімей та внесення зміни до Класифікатора соціальних послуг: наказ Міністерства соціальної політики України від 11.04.2024 р. № 175-Н. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0828-24#Text>
12. Про схвалення Концепції Державної цільової програми соціальної і професійної адаптації військовослужбовців, які підлягають звільненню, та осіб, звільнених з військової служби, на період до 2017 року: розпорядження Кабінету Міністрів України від 18.12.2013 № 1068-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1068-2013-%D1%80#Text>
13. Сотнікова Ю.В., Клизуб О.О. Сучасний стан соціальної адаптації військовослужбовців: матеріали II міжнарод. наук.-практ. конф. «Сучасні тренди соціально-економічних перетворень та інтелектуалізації суспільства в умовах сталого розвитку» (Запоріжжя, 10 листопада 2023 року). С. 354–356.
14. Мельничук О.В., Клеван В.Є. Соціально-психологічна адаптація військовослужбовців: стан і перспективи. *Актуальні проблеми сучасної науки в дослідженнях молодих учених, курсантів та студентів*. Вінниця, 2025. С. 580–584. URL: <https://dspace.univd.edu.ua/server/api/core/bitstreams/8f6d6758-925e-49fe-a6c8-666f296a2847/content>

Volynets V. V. LEGAL REGULATION OF SOCIAL ADAPTATION OF SERVICEMEN AFTER DISCHARGE FROM MILITARY SERVICE: THEORETICAL ASPECTS

The article examines the theoretical and legal foundations of the social adaptation of servicemen after discharge from military service as an important element of the social protection system. The relevance of the topic is determined by the growing number of persons completing military service under the conditions

of armed aggression against Ukraine, as well as by the need to develop an appropriate legal mechanism for their return to civilian life. It is substantiated that discharge from military service does not eliminate the social risks associated with its performance; on the contrary, it often intensifies a person's need for medical, psychological, professional, material, informational, and social and household support.

The article analyzes scholarly approaches to understanding the social adaptation of servicemen, in particular as a process of adapting a person to the requirements of a new social environment, restoring social ties, integrating into civilian life, and developing the capacity to function fully in society.

Particular attention is paid to the analysis of social adaptation as a basic social service. It is established that its content includes assistance in analyzing a person's life situation, identifying ways to solve problems, providing psychological support, facilitating access to psychiatric care, restoring family and social ties, developing social and communication skills, as well as providing information on social protection issues. It is emphasized that social adaptation has a dual legal nature: on the one hand, it is a broad socio-legal process of a person's return to civilian life after military service; on the other hand, it is a specific social service, the content of which is determined by the individual needs of a serviceman, war veteran, or members of his or her family.

The article also identifies the main features of the social adaptation of servicemen after discharge from service as a social service: its comprehensive, individualized, preventive, restorative, family-oriented, interdisciplinary, and normatively defined nature. It is concluded that social adaptation is not an auxiliary, but an independent and significant element of the social security mechanism aimed at ensuring the full return of servicemen to civilian life, preserving their social activity, professional realization, and an appropriate level of social protection.

Keywords: *social adaptation, servicemen, discharge from military service, social service, social protection, war veterans, professional adaptation, psychological support.*

Дата першого надходження статті до видання: 18.04.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 09.05.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 30.05.2026